ROLUL UNIUNII EUROPENE ÎN CONSOLIDAREA DREPTURILOR FUNDAMENTALE ȘI DEMOCRAȚIEI ÎN LUME

THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION IN STRENGTHENING FUNDAMENTAL RIGHTS AND DEMOCRACY WORLDWIDE

Marina BORȘ
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *bors.marina4@gmail.com*

CZU: [341.231.14:342.7]: 061.1EU

Rezumat. Articolul analizează rolul Uniunii Europene în promovarea și protejarea drepturilor omului, democrației și statului de drept atât în interiorul Uniunii, cât și în acțiunea sa externă. Scopul cercetării constă în evaluarea fundamentelor juridice, a mecanismelor instituționale și a instrumentelor politice, financiare și restrictive prin care UE își proiectează valorile la nivel global. Studiul utilizează analiza documentară, metoda juridico-instituțională, metoda comparativă și abordarea sistemică. Sunt examinate Tratatul privind Uniunea Europeană, Carta drepturilor fundamentale, Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația, Instrumentul Europa globală, regimul global de sancțiuni și principalele acte privind drepturile digitale. Rezultatele evidențiază caracterul multilevel al protecției europene și complementaritatea dintre condiționalitate, dialog politic, asistență externă, observarea alegerilor, sprijinirea societății civile și măsurile restrictive. Totodată, credibilitatea UE este afectată de aplicarea neuniformă a condiționalității, tensiunea dintre valori și interese, regresul democratic și dificultățile generate de transformarea digitală. Se concluzionează că eficiența rolului global al UE depinde de coerența politicilor interne și externe, de aplicarea consecventă a standardelor și de consolidarea mecanismelor de responsabilizare.

Cuvinte-cheie: *drepturile omului; democrație; Uniunea Europeană; acțiune externă; statul de drept; drepturi digitale.*

JEL: D72; D78; F53; K33; K38.

Abstract. The article examines the role of the European Union in promoting and protecting human rights, democracy, and the rule of law both within the Union and through its external action. The study aims to assess the legal foundations, institutional mechanisms, and political, financial, and restrictive instruments through which the EU projects its values worldwide. The research employs documentary analysis, the legal-institutional method, comparative analysis, and a systemic approach. It examines the Treaty on European Union, the Charter of Fundamental Rights, the EU Action Plan on Human Rights and Democracy, the Global Europe Instrument, the global human rights sanctions regime, and key legislation governing digital rights. The findings highlight the multilevel nature of European protection and the complementarity between conditionality, political dialogue, external assistance, election observation, support for civil society, and

restrictive measures. At the same time, the EU's credibility is constrained by the uneven application of conditionality, tensions between values and strategic interests, democratic backsliding, and challenges generated by digital transformation. The article concludes that the effectiveness of the EU's global role depends on the coherence of its internal and external policies, the consistent application of standards, and stronger accountability mechanisms.

Keywords: *human rights; democracy; European Union; external action; rule of law; digital rights.*

JEL: D72; D78; F53; K33; K38.

Introducere. Drepturile omului, democrația și statul de drept reprezintă elementele constitutive ale ordinii politice și juridice europene. Aceste valori nu au doar o funcție identitară, ci determină legitimitatea instituțiilor, limitează exercitarea puterii publice și configurează raporturile dintre autorități și cetățeni. În plan internațional, ele sunt asociate cu prevenirea conflictelor, protejarea demnității umane și formarea unor instituții publice responsabile. În consecință, promovarea lor a devenit o componentă distinctă a acțiunii externe a UE, alături de obiectivele economice, comerciale, diplomatice și de securitate [1].

UE nu este un stat și nici o organizație internațională clasică, care dispune de o ordine juridică proprie, de competențe supranaționale și interguvernamentale, precum și de un ansamblu extins de politici interne și externe. Anume această structură complexă îi permite să acționeze simultan prin norme obligatorii, condiționalitate politică, acorduri internaționale, asistență financiară, diplomație, măsuri restrictive și sprijinirea societății civile. Din această perspectivă, UE este calificată frecvent drept putere normativă sau civilă, deoarece urmărește să influențeze conduita actorilor externi nu numai prin resurse materiale, ci și prin difuzarea unor reguli și standarde [3].

Fundamentul juridic al acestei orientări este consacrat în Tratatul privind UE. Articolul 2 stabilește că Uniunea se întemeiază pe respectarea demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept și drepturilor omului, inclusiv ale persoanelor aparținând minorităților [5]. Articolul 21 transpune aceste valori în acțiunea externă și obligă UE să susțină democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului, respectarea demnității umane și principiile dreptului internațional [5]. Astfel, legătura dintre identitatea internă și acțiunea externă este normativă, nu doar declarativă.

Carta drepturilor fundamentale a UE completează cadrul tratatelor și sistematizează drepturile în șase domenii: demnitate, libertăți, egalitate, solidaritate, drepturile cetățenilor și justiție [6]. Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Carta a dobândit aceeași valoare juridică precum tratatele. Ea se aplică instituțiilor, organelor și agențiilor UE, precum și statelor membre atunci când pun în aplicare

dreptul Uniunii. Carta nu extinde competențele UE, dar obligă actorii europeni să integreze protecția drepturilor în procesul normativ și administrativ.

Actualitatea cercetării este determinată de evoluțiile care pun sub presiune democrațiile contemporane: regresul statului de drept, polarizarea politică, restrângerea spațiului civic, dezinformarea, interferențele externe, utilizarea abuzivă a tehnologiilor de supraveghere, discriminarea algoritmică și atacurile asupra jurnaliștilor și apărătorilor drepturilor omului. În același timp, conflictele armate, migrația, schimbările climatice și crizele economice sporesc vulnerabilitatea persoanelor și generează tensiuni între securitate, suveranitate și protecția drepturilor.

Problema științifică abordată constă în determinarea măsurii în care UE poate transforma valorile consacrate juridic în rezultate externe coerente și verificabile. Scopul articolului este evaluarea rolului UE ca promotor și apărător al drepturilor omului și democrației în lume. Obiectivele cercetării vizează: examinarea fundamentelor normative; identificarea instrumentelor politice, financiare și restrictive; analiza contribuției misiunilor externe, dialogurilor și observării alegerilor; evaluarea protecției drepturilor în mediul digital; precum și evidențierea limitelor de coerență și eficiență.

Ipoteza cercetării pornește de la premisa că influența normativă a UE este maximă atunci când condiționalitatea, asistența financiară, diplomația și mecanismele de responsabilizare sunt aplicate coerent, previzibil și fără standarde duble. Noutatea demersului constă în analiza integrată a dimensiunii interne și externe a protecției drepturilor, inclusiv a legăturii dintre politica externă tradițională și reglementarea noilor riscuri digitale.

Gradul de cercetare a temei. Promovarea drepturilor omului prin acțiunea externă a UE este analizată în literatura de specialitate din perspectiva puterii normative, condiționalității, cooperării pentru dezvoltare, politicii de vecinătate, extinderii și sancțiunilor. Cercetările evidențiază caracterul particular al UE, care combină competențe supranaționale cu decizii interguvernamentale și mobilizează simultan instrumente juridice, economice și diplomatice.

În cercetarea autohtonă, Liliana Beniuc examinează angajamentele globale ale Uniunii în materia drepturilor omului și subliniază că acestea derivă din universalitatea drepturilor, din obligațiile asumate prin tratate și din cooperarea UE cu ONU și alte organizații internaționale [1]. Autoarea evidențiază dialogurile privind drepturile omului, sprijinul acordat societății civile, clauzele inserate în acordurile cu statele terțe și reacția la încălcări grave.

O direcție complementară este analiza acțiunilor externe ale UE pentru prevenirea discriminării. Cercetarea consacrată acestui subiect arată că politica europeană include combaterea discriminării pe criterii de sex, origine rasială sau etnică, religie,

convingeri, dizabilitate, vârstă ori orientare sexuală, iar protecția persoanelor vulnerabile este integrată în dialogul politic și în programele externe [2]. Această abordare demonstrează că politica drepturilor omului nu se limitează la drepturile civile și politice, ci cuprinde dimensiuni economice, sociale și culturale.

Suportul de curs privind acțiunea de politică externă a UE oferă o fundamentare conceptuală și instituțională mai largă. Lucrarea explică dezvoltarea Politicii Externe și de Securitate Comune, rolul instituțiilor, relația dintre politicile supranaționale și cele interguvernamentale și utilizarea instrumentelor economice, diplomatice și de securitate pentru promovarea intereselor și valorilor europene [3]. În această perspectivă, drepturile omului sunt analizate ca obiectiv transversal al acțiunii externe.

Studiul privind strategiile de politică externă ale UE leagă promovarea drepturilor omului de prevenirea conflictelor, consolidarea păcii și securitatea internațională. Este evidențiată capacitatea UE de a interveni în diferite etape ale ciclului conflictului prin diplomație, asistență, misiuni civile și militare, măsuri economice și cooperare multilaterală [4]. Această contribuție este utilă pentru delimitarea relației dintre protecția drepturilor și gestionarea crizelor.

Documentele oficiale dezvoltă o abordare programatică. Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația, adoptat pentru perioada 2020–2024 și extins până în 2027, structurează acțiunea în jurul protejării persoanelor, construirii unor societăți reziliente și democratice, promovării unui sistem global al drepturilor omului, valorificării tehnologiilor și realizării obiectivelor prin cooperare [7]. Instrumentul de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională – Europa globală oferă baza financiară pentru intervențiile tematice și geografice [8].

Analiza gradului de cercetare relevă însă o lacună: multe studii examinează separat drepturile omului, democrația, securitatea, asistența externă sau reglementarea digitală. Este necesară corelarea acestor dimensiuni pentru a evalua dacă UE acționează într-adevăr ca un actor normativ coerent și dacă instrumentele sale produc schimbări instituționale durabile.

Materiale utilizate și metode applicate. Cercetarea are un caracter calitativ, interdisciplinar și analitico-explicativ. Baza documentară include lucrări academice consacrate acțiunii externe a UE [1], tratatele și Carta drepturilor fundamentale [5], documentele programatice și financiare privind drepturile omului și democrația [7], precum și actele juridice referitoare la sancțiuni și drepturile digitale [9]. Convenția europeană a drepturilor omului este utilizată pentru delimitarea sistemului Uniunii Europene de mecanismul Consiliului Europei [15].

Metoda juridico-instituțională a fost aplicată pentru examinarea competențelor instituțiilor europene și a forței juridice a instrumentelor analizate. *Metoda comparativă* a permis evidențierea diferențelor dintre protecția internă și acțiunea externă,

dintre mecanismele politice și cele jurisdicționale, precum și dintre măsurile preventive, stimulative și restrictive. *Analiza sistemică* a fost utilizată pentru interpretarea interdependenței dintre norme, instituții, finanțare, sancțiuni, misiuni externe și reglementarea mediului digital.

Rezultatele sunt evaluate în raport cu cinci indicatori: coerența dintre politica internă și cea externă; diversitatea și complementaritatea instrumentelor; posibilitatea de monitorizare și responsabilizare; impactul asupra statelor partenere și societății civile; adaptarea la noile riscuri tehnologice. Limita cercetării derivă din caracterul dinamic al mediului internațional și din dificultatea izolării impactului UE de influența altor actori și factori interni.

Rezultate și discuții. Rezultatele analizei confirmă că rolul UE în domeniul drepturilor omului se întemeiază pe o relație directă între valorile sale interne și obiectivele acțiunii externe. Articolul 2 TUE definește valorile Uniunii, iar articolul 21 obligă instituțiile și statele membre să le promoveze în relațiile internaționale [5]. Aceste dispoziții transformă respectarea drepturilor omului într-un criteriu de legalitate, legitimitate și orientare politică.

Carta drepturilor fundamentale conferă conținut concret valorilor tratatelor, care include atât drepturile civile și politice, cât și drepturi sociale, protecția datelor, drepturile copilului, integrarea persoanelor cu dizabilități și dreptul la o bună administrare [6]. Caracterul cuprinzător al Cartei permite UE să abordeze drepturile în contextul transformărilor economice și tehnologice, depășind o concepție limitată la protecția împotriva ingerințelor statului.

Este necesară delimitarea UE de Consiliul Europei. Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu este o instituție a UE, ci organul jurisdicțional creat prin Convenția europeană a drepturilor omului [15]. Curtea de Justiție a UE interpretează dreptul UE și Carta, în timp ce Curtea de la Strasbourg controlează respectarea Convenției de către statele părți. Cele două sisteme sunt distincte, dar interacționează prin standarde comune și dialog jurisprudențial. În plan instituțional, Consiliul European definește orientările politice generale, Consiliul UE și statele membre adoptă decizii în domeniul PESC, Comisia Europeană gestionează numeroase instrumente financiare și normative, Serviciul European de Acțiune Externă asigură coordonarea diplomatică, iar Parlamentul European exercită control politic, adoptă rezoluții și condiționează aprobarea unor acorduri și alocări bugetare. Această pluralitate poate extinde capacitatea de acțiune, dar poate genera și fragmentare sau reacții întârziate [3].

Coerența este, prin urmare, o condiție a credibilității. UE nu poate promova extern standarde pe care nu le aplică riguros în interior. Problemele privind independența justiției, libertatea mass-mediei, discriminarea sau tratamentul migranților din statele membre afectează legitimitatea discursului normativ. Rolul global al Uniunii de-

pinde de capacitatea de a asigura concordanța dintre exigențele adresate partenerilor și practicile interne.

Instrumentele acțiunii externe: dialog, condiționalitate și finanțare. UE utilizează un ansamblu de instrumente care pot fi grupate în mecanisme de dialog, stimulare, sprijin și constrângere. Dialogurile privind drepturile omului permit abordarea structurată a unor probleme precum libertatea de exprimare, tortura, pedeapsa cu moartea, drepturile femeilor, protecția minorităților și independența justiției. Eficiența lor depinde de existența unor obiective verificabile, de participarea societății civile și de corelarea discuțiilor cu alte politici europene [1]. Clauzele privind drepturile omului incluse în acordurile de asociere, cooperare și comerț consacră valorile democratice drept element esențial al relației contractuale. În cazuri grave, încălcarea lor poate justifica suspendarea unor beneficii. Totuși, recurgerea la asemenea măsuri este influențată de interesele economice, energetice și de securitate. De aceea, condiționalitatea este credibilă numai dacă regulile sunt clare, aplicate previzibil și însoțite de stimulente realizabile.

Politica de extindere reprezintă forma cea mai puternică a condiționalității europene. Perspectiva aderării poate determina reforme constituționale, judiciare și administrative, deoarece beneficiile integrării sunt considerabile. Condiționalitatea își pierde însă forța atunci când perspectiva politică este neclară, când criteriile se modifică sau când autoritățile adoptă norme formale fără a schimba practicile instituționale.

Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația oferă orientarea strategică pentru perioada 2020–2027 [7]. Acesta acordă prioritate protejării persoanelor, sprijinirii democrației reziliente, promovării unui sistem multilateral eficient, valorificării tehnologiilor și colaborării cu partenerii. Extinderea până în 2027 urmărește sincronizarea planului cu cadrul financiar multianual și cu Instrumentul Europa globală.

Regulamentul privind Instrumentul de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională – Europa globală instituie cadrul financiar al acțiunii externe pentru perioada 2021–2027 [8]. Programul tematic *„Drepturile omului și democrația"* poate sprijini organizații și apărători ai drepturilor omului inclusiv fără acordul guvernelor beneficiare, aspect esențial în regimurile autoritare. Instrumentul finanțează educația, monitorizarea, participarea politică, sprijinul de urgență și consolidarea instituțiilor.

Sprijinirea societății civile este unul dintre cele mai importante avantaje comparative ale UE. Organizațiile neguvernamentale, jurnaliștii, avocații și apărătorii drepturilor omului pot documenta încălcări, asista victimele și facilita participarea publică. În același timp, finanțarea externă poate fi prezentată de regimurile autori-

tare drept ingerință. UE trebuie să combine transparența cu mecanisme de protecție, inclusiv granturi flexibile, securitate digitală și sprijin pentru relocarea temporară a persoanelor amenințate.

Promovarea democrației, participarea politică și observarea alegerilor. Democrația nu se reduce la organizarea periodică a alegerilor, ci presupune pluralism politic, separația puterilor, acces egal la competiție, libertatea mass-mediei, participarea civică și controlul exercitat asupra guvernării. Planul european de acțiune pentru democrație urmărește protejarea integrității alegerilor, consolidarea libertății presei și combaterea dezinformării [9]. Aceste obiective au atât o dimensiune internă, cât și una externă, deoarece interferențele informaționale și financiare depășesc frontierele. Misiunile UE de observare a alegerilor contribuie la evaluarea imparțială a cadrului juridic, campaniei, finanțării politice, accesului la mass-media, votării și soluționării contestațiilor. Valoarea lor nu constă doar în declarația preliminară, ci și în recomandările formulate și monitorizarea ulterioară. Pentru a produce efecte, recomandările trebuie integrate în dialogul politic, programele de asistență și condiționalitatea europeană. Parlamentul European contribuie la promovarea democrației prin diplomație parlamentară, rezoluții, cooperare cu parlamentele naționale și sprijin pentru opoziție și societatea civilă. Totuși, rezoluțiile au adesea valoare politică, nu juridică. Eficiența lor crește atunci când sunt corelate cu decizii ale Consiliului, finanțare europeană sau negocieri contractuale. Combaterea dezinformării trebuie realizată cu respectarea libertății de exprimare. Eliminarea conținutului ilegal, transparența publicității politice și accesul cercetătorilor la datele platformelor pot proteja spațiul democratic, dar măsurile nu trebuie să instituie cenzură sau control politic asupra opiniilor. Distincția dintre conținut ilegal, informație falsă și opinie controversată rămâne esențială.

Misiunile externe, gestionarea crizelor și dimensiunea umanitară. Legătura dintre drepturile omului, pace și securitate este reflectată în Politica Externă și de Securitate Comună și în Politica de Securitate și Apărare Comună. Uniunea a desfășurat misiuni civile și operațiuni militare în domenii precum reforma poliției, statul de drept, monitorizarea frontierelor, instruirea și stabilizarea post-conflict [3]. Aceste acțiuni nu sunt identice cu operațiunile ONU de menținere a păcii, deși pot coopera cu acestea. Misiunile civile pot consolida instituțiile și pot preveni repetarea încălcărilor prin instruire, consiliere și sprijin pentru reforma sectorului de securitate. Impactul lor depinde de mandat, resurse, securitatea personalului și asumarea reformelor de către autoritățile locale. Transferul formal de modele europene nu este suficient dacă instituțiile rămân politizate sau lipsite de resurse.

Ajutorul umanitar al UE urmărește salvarea vieții, reducerea suferinței și protejarea demnității persoanelor afectate de conflicte și dezastre. Acesta trebuie să res-

pecte principiile umanității, neutralității, imparțialității și independenței. Asistența umanitară nu trebuie confundată cu instrumentele de condiționalitate politică, deoarece accesul la ajutor se bazează pe nevoi, nu pe conduita guvernelor. O abordare bazată pe drepturi impune integrarea protecției civililor, egalității de gen, prevenirii violenței sexuale și participării comunităților locale în proiectarea misiunilor și programelor. Eficiența se măsoară nu doar prin stabilitatea imediată, ci și prin accesul la justiție, responsabilizarea autorilor și durabilitatea instituțiilor.

Măsuri restrictive și responsabilizarea pentru încălcări grave. Atunci când dialogul și stimulentele nu produc rezultate, UE poate adopta măsuri restrictive. Regimul global de sancțiuni al UE în materie de drepturi ale omului permite impunerea interdicțiilor de călătorie și înghețarea fondurilor persoanelor și entităților responsabile de genocid, crime împotriva umanității, tortură, sclavie, execuții extrajudiciare, dispariții forțate și alte încălcări grave [10]. Avantajul regimului tematic constă în posibilitatea de a reacționa indiferent de locul producerii încălcării, fără adoptarea unui cadru geografic separat. Sancțiunile individualizate pot reduce efectele asupra populației și transmit un semnal de responsabilizare. Totuși, ele trebuie fundamentate pe probe suficiente, să respecte dreptul la apărare și să fie supuse controlului jurisdicțional. Eficiența sancțiunilor este dificil de măsurat. Acestea pot limita resursele și mobilitatea persoanelor vizate, dar nu determină automat schimbarea comportamentului regimurilor. Rezultatele depind de coordonarea cu partenerii, evitarea eludării, comunicarea obiectivelor și integrarea sancțiunilor într-o strategie diplomatică mai largă. Selectivitatea reprezintă o problemă de credibilitate. Reacțiile mai ferme față de unii actori și mai prudente față de parteneri strategici pot alimenta acuzațiile de standarde duble. UE trebuie să explice criteriile utilizate și să asigure coerența între sancțiuni, relațiile comerciale, exporturile de tehnologii și cooperarea în domeniul securității.

Drepturile omului în era digital. Transformarea digitală a extins posibilitățile de comunicare, participare și acces la informație, dar a generat riscuri privind viața privată, supravegherea, securitatea datelor, discriminarea și libertatea de exprimare. UE încearcă să dezvolte un model de reglementare centrat pe persoană și pe responsabilitatea actorilor publici și privați. Regulamentul general privind protecția datelor stabilește principii precum legalitatea, transparența, limitarea scopului, minimizarea datelor, exactitatea și securitatea prelucrării [12]. Persoanele beneficiază de drepturi de acces, rectificare, ștergere și opoziție. Influența globală a regulamentului rezultă din efectul său extraterritorial și din adoptarea unor standarde similare în alte jurisdicții.

Regulamentul privind serviciile digitale urmărește crearea unui mediu online mai sigur, impunând obligații de transparență, mecanisme de contestare și evaluări

ale riscurilor sistemice pentru platformele foarte mari [13]. Actul nu stabilește un control general al opiniilor, ci responsabilități procedurale privind conținutul ilegal, publicitatea, recomandările algoritmice și protecția minorilor. Aplicarea sa trebuie să mențină echilibrul dintre siguranță și libertatea de exprimare.

Regulamentul privind inteligența artificială introduce o abordare bazată pe risc și interzice anumite practici considerate incompatibile cu drepturile fundamentale [14]. Sistemele cu risc ridicat sunt supuse unor cerințe privind guvernanța datelor, documentarea, transparența, supravegherea umană și robustețea. Reglementarea urmărește prevenirea discriminării algoritmice și a utilizării disproporționate a tehnologiilor biometrice.

Dimensiunea externă a drepturilor digitale este tot mai importantă. UE poate include protecția datelor, securitatea cibernetică și standardele privind inteligența artificială în acordurile și programele sale de cooperare. Totuși, exportarea normelor trebuie adaptată capacităților locale și trebuie să evite impunerea unor cerințe tehnice fără resursele necesare implementării.

Protejarea apărătorilor drepturilor omului necesită și măsuri de securitate digitală. Supravegherea ilegală, atacurile informatice, hărțuirea online și publicarea datelor personale pot reduce spațiul civic. Sprijinul UE trebuie să includă instruire, infrastructură sigură, asistență juridică și mecanisme de reacție rapidă.

Limite, contradicții și perspective. Deși UE dispune de un instrumentar extern extins, eficiența acestuia rămâne inegală. O primă limită rezultă din fragmentarea competențelor și diversitatea procedurilor decizionale. În timp ce unele decizii de politică externă necesită unanimitate, instrumentele comerciale, financiare și normative sunt gestionate prin mecanisme diferite, iar divergențele dintre statele membre pot întârzia reacțiile și diminua ambiția măsurilor adoptate. O altă contradicție privește raportul dintre valori și interese. Considerentele de securitate energetică, migrație, combatere a terorismului sau acces la piețe pot conduce la cooperarea cu regimuri care nu respectă standardele democratice. Deși politica externă trebuie să țină seama de interese strategice, lipsa unor criterii transparente și consecvente poate afecta credibilitatea normativă a UE.

Sustenabilitatea reformelor reprezintă, de asemenea, o problemă majoră. Adoptarea formală a legislației sub influența condiționalității europene nu garantează implementarea efectivă, mai ales în contexte caracterizate prin instituții vulnerabile sau capturate politic. De aceea, sprijinul UE trebuie orientat spre consolidarea capacității administrative, independenței instituțiilor, educației juridice și monitorizării pe termen lung. Contestarea universalității drepturilor omului constituie o provocare suplimentară, unele regimuri prezentând standardele europene drept instrumente geopolitice sau expresii ale particularismului occidental. În acest context, legitimitatea

acțiunii UE depinde de ancorarea sa în dreptul internațional, multilateralism și participarea actorilor locali.

În perspectivă, eficiența rolului extern al Uniunii va depinde de integrarea sistematică a drepturilor omului în politicile comerciale, climatice, tehnologice, de securitate și migrație. Rezultatele cercetării confirmă că impactul normativ al UE este mai pronunțat atunci când instrumentele sunt coerente și complementare: dialogul trebuie susținut de condiționalitate, sancțiunile de diplomație, iar finanțarea de monitorizare. O strategie eficientă presupune combinarea prevenirii, sprijinului instituțional, responsabilizării și protecției persoanelor.

Concluzii și recomandări. Cercetarea demonstrează că UE și-a consolidat un profil distinct de promotor al drepturilor omului și democrației, întemeiat pe valorile consacrate în tratate, Carta drepturilor fundamentale și integrarea obiectivelor normative în acțiunea externă. Specificul UE constă în combinarea instrumentelor juridice, politice, economice, diplomatice și financiare, ceea ce îi permite să acționeze simultan prin dialog, condiționalitate, asistență, sancțiuni și sprijin instituțional. Eficiența acțiunii europene rezultă în principal din complementaritatea acestor instrumente. Dialogul facilitează cooperarea, condiționalitatea creează stimulente pentru reformă, Instrumentul Europa globală finanțează transformarea instituțională și societatea civilă, misiunile externe contribuie la stabilizare, iar măsurile restrictive urmăresc responsabilizarea. Protecția drepturilor se desfășoară, totodată, într-o arhitectură europeană multinivel, în care Carta și Curtea de Justiție a Uniunii Europene aparțin ordinii juridice a UE, iar Convenția europeană și Curtea Europeană a Drepturilor Omului sistemului Consiliului Europei. Distincția dintre acestea este necesară pentru rigoarea analizei, chiar dacă interacțiunea lor favorizează convergența standardelor de protecție.

Rolul UE este însă afectat de aplicarea neuniformă a condiționalității, divergențele dintre statele membre și tensiunea dintre valori și interese. Regresul democratic din interiorul Uniunii poate diminua credibilitatea sa externă, iar reformele promovate în statele partenere riscă să rămână formale în absența instituțiilor independente, a resurselor și a participării civice. Transformarea digitală adaugă noi responsabilități privind protecția datelor, inteligența artificială, responsabilitatea platformelor și securitatea apărătorilor drepturilor omului, impunând menținerea unui echilibru între reglementare, libertatea de exprimare și inovare.

În baza rezultatelor cercetării, se recomandă consolidarea coerenței dintre politica internă și acțiunea externă a UE, stabilirea unor criterii publice și măsurabile pentru condiționalitate și măsurile restrictive, precum și corelarea asistenței financiare cu evaluarea efectivă a implementării reformelor. Este necesară extinderea sprijinului pentru societatea civilă, jurnaliști, avocați și apărătorii drepturilor omului, inte-

grarea recomandărilor misiunilor de observare electorală în dialogul politic și garantarea controlului jurisdicțional și a drepturilor procedurale în aplicarea sancțiunilor.

În ansamblu, credibilitatea globală a Uniunii depinde de capacitatea sa de a transforma valorile declarate în practici instituționale consecvente. Protecția efectivă a drepturilor omului presupune prevenirea încălcărilor prin instituții democratice reziliente, participare civică, acces la justiție și responsabilizarea actorilor publici și privați, precum și aplicarea consecventă a propriilor standarde în relațiile interne și externe.

Referințe bibliografice

1. BENIUC, L. (2022). Angajamentele Uniunii Europene în domeniul drepturilor omului la nivel mondial. În Economic and legal aspects of digitalization in the context of globalization: International scientific-practical conference (Vol. 1, pp. 213–219). University of European Studies of Moldova. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/171929
2. BENIUC, L. (2023). Acțiunile externe ale Uniunii Europene de prevenire a unor forme de discriminare. Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova, 77–81. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/184036
3. BENIUC, L. (2023). Acțiunea de politică externă a Uniunii Europene: Suport de curs. Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova. https://msuir.usm.md/bitstreams/b89add7f-3d8f-4ffe-9e28-68b395cdfd0c/download
4. BENIUC, L. (2024). Strategiile de politică externă ale Uniunii Europene privind promovarea păcii și securității internaționale. Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova, 25–36. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/25-36_11.pdf
5. European Union. (2016). Consolidated version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union, C 202, 13–45. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT
6. European Union. (2016). Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union, C 202, 389–405. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj/eng
7. Council of the European Union. (2020). EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020–2024 (extended until 2027 by Council conclusions of 27 May 2024). https://www.consilium.europa.eu/media/46838/st12848-en20.pdf

8. European Parliament & Council of the European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/947 establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe. Official Journal of the European Union, L 209, 1–78. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/947/oj/eng
9. European Commission. (2020). On the European democracy action plan (COM(2020) 790 final). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0790
10. Council of the European Union. (2020). Council Decision (CFSP) 2020/1999 concerning restrictive measures against serious human rights violations and abuses. Official Journal of the European Union, L 410 I, 13–19. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2020/1999/oj/eng
11. Council of the European Union. (2020). Council Regulation (EU) 2020/1998 concerning restrictive measures against serious human rights violations and abuses. Official Journal of the European Union, L 410 I, 1–12. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/1998/oj/eng
12. European Parliament & Council of the European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data (General Data Protection Regulation). Official Journal of the European Union, L 119, 1–88. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng
13. European Parliament & Council of the European Union. (2022). Regulation (EU) 2022/2065 on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act). Official Journal of the European Union, L 277, 1–102. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng
14. European Parliament & Council of the European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union, L, 2024/1689. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng
15. Council of Europe. (1950). Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_eng